

СЕКЦІЯ VII. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Бедюк Н.А.,

*студентка I курсу магістратури
юридичного факультету*

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

На сьогоднішній день досить важливим етапом розвитку вітчизняного кримінального процесу стало прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України (*далі-КПК*), яким започаткувалось введення в обіг ряду нових кримінально-процесуальних категорій [1]. Однією із таких новел є закріплення окремих положень щодо здійснення негласних слідчих (розшукових) дій.

Не дивлячись на те, що цей інститут з'явився нещодавно, але вже можна простежити досить стрімкий розвиток наукової дискусії серед вітчизняних процесуалістів в контексті його дослідження. Так, зокрема, дана тематика вже стала об'єктом дослідження Сергєєвої Д.Б., Погорецького М.А., Скулища Є.Д., Сьськова С.В., Черкова В.О., Цуцкірідзе В.С. та ін. З огляду на це вважаємо, що продовження дослідження цього питання буде незайвим.

Крім КПК особливості проведення негласних слідчих дій регламентуються також і на підзаконному рівні, а саме — в Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5, яка затверджена наказом Генеральної прокуратури України, Міністерством внутрішніх справ, Службою безпеки, Адміністрацією державної прикордонної служби, Міністерством фінансів та Міністерством юстиції України (*далі-Інструкція*). Хоча даний підзаконний акт містить більш детальну інформацію стосовно проведення негласних слідчих дій, але він також має ряд недосконалих моментів [2].

В першу чергу, аналізуючи положення КПК і самої Інструкції слід звернути увагу на суб'єктних склад осіб, на яких покладаються обов'язки щодо здійснення даного виду слідчих дій. Відповідно до ч.6 ст.246 КПК такими особами є слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням уповноважені

оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів державної прикордонної служби України, органів Держаної митної служби України. В аспекті розгляду даного питання вважаємо за доцільне навести позицію Погорєцького М.А., який вважає, що існування механізму: спочатку доручення щодо проведення негласної слідчої дії надсилаються слідчим (прокурором) уповноваженому оперативному підрозділу, а той в свою чергу залучає до проведення самої слідчої дії відповідний оперативний або оперативно-технічний підрозділ не є зовсім раціональним[3, 272]. Ми також підтримуємо таку позицію, адже по суті уповноважений оперативний підрозділ не проводить негласну слідчу дію, а тільки залучає до цього процесу осіб, які безпосередньо будуть здійснювати її. А тому виникає питання щодо ролі і місця самого уповноваженого оперативного підрозділу в самій процедурі організації здійснення негласної слідчої дії. Вважаємо, що було б дійсно більш доречним, коли слідчий (прокурор) безпосередньо, тобто напряду самостійно уповноважував відповідних посадових осіб оперативного підрозділу на проведення конкретної слідчої дії, тобто, закріплення саме такого механізму послідовних дій сприяло б більш високій оперативності, економії часу і ефективності всієї процедури організації та проведення негласної слідчої дії і відповідно, і більш високому рівню її результативності, яка є головною для досудового розслідування.

Крім цього ч.6 ст.246 КПК передбачено, що за рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих дій також можуть залучатись і інші особи. При цьому вказівку на таких осіб глава КПК, яка присвячена негласним слідчим діям, не містить, що на нашу думку не є доречним, адже по суті, постає питання щодо того, кого саме законодавець мав на увазі під час формулювання даної норми: виключно певних службових осіб, учасників процесу (наприклад спеціалістів) чи когось іншого. Хоча з іншого боку таке закріплення норми можливо здійснене з метою забезпечення в подальшому таємного характеру самої негласної дії. Але, все таки, на нашу думку було б доцільним уточнити перелік таких осіб.

Ще одним досить неоднозначним моментом, на який також потрібно звернути увагу, є питання щодо ст.252 КПК, яка закріплює особливості фіксації ходу і результатів проведення негласної слідчої дії. Так, зокрема основними документом, яким фіксується результат здійснення відповідної слідчої дії є протокол. При цьому, проаналізувавши дану норму можна помітити, що вона не містить вказівку стосовно особи, яка уповноважена складати даний процесуальний документ, що на нашу думку, також є певним недоліком. Звернувшись до п.4.1. Інструкції стає зрозумілим, що

протокол про хід і результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії (або її етапів) складається слідчим, якщо вона проводиться за його безпосередньої участі, в інших випадках - уповноваженим працівником оперативного підрозділу. Вважаємо, що цей момент є достатньо важливим для всієї процедури проведення негласної слідчої (розшукової) дії, а тому його закріплення крім підзаконного рівня ще й в КПК не буде зайвим. Крім цього виникає питання і стосовно того, що якщо слідчий брав участь у проведенні слідчої дії виключно на певному етапі, наприклад на початковому, а після цього негласну слідчу дію продовжували проводити посадові особи оперативного підрозділу, то хто ж в кінцевому результаті повинен скласти цей протокол. Виходячи з наведеного вище положення Інструкції, такі дії вчиняє саме слідчий. Але на нашу думку, таке однозначне формулювання не є виправданим, адже якщо слідчий не повністю приймав участь у проведенні негласної слідчої дії, то чи зможе він в протоколі викласти всю достовірну інформацію, яка була здобута в результаті здійснення негласної (слідчої) дії, яка підлягатиме оцінці в якості джерела доказу. У зв'язку з цим, вважаємо, що таке законодавче формулювання не є зовсім коректним, а тому все таки особою, яка уповноважена на складання протоколу повинна бути та особа, яка : приймала участь у проведенні більшої частини негласної слідчої дії, включаючи і її закінчення, навіть в тому випадку, якщо початкові моменти проведення негласної слідчої дії здійснювались безпосередньо без її участі.

Неможливо не згадати позицію Скулиша Є., який наголошує на наявності певних неоднозначних моментів і у ст.255 КПК, яка присвячена заходам щодо захисту інформації, що не використовується у кримінальному провадженні. Так, зокрема, передбачено, що речі, документи, відомості, які були виявлені під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії і, які не використовуються у подальшому досудовому розслідуванні підлягають процедурі знищення, яка здійснюється під контролем прокурора. При цьому законодавчої вказівки на особу, яка уповноважена буде саме знищити відповідні об'єкти норма не містить. Скоріш за все такими особами будуть виступати слідчий або представник оперативного підрозділу, тобто та особа, яка попередньо проводила саму негласну слідчу (розшукову) дію[4, 20]. Але також у зв'язку з цим виникає питання стосовно того, що якщо попередній виконавець таких дій з якихось причин не бере вже участь у провадженні (наприклад, у зв'язку з хворобою), то за яким принципом прокурор буде визначати особу, яка знищуватиме такі речі і чи може він самостійно здійснити цю процедуру, адже чіткої заборони саме на надання йому таких повноважень КПК не містить. Отже, вважаємо, що дана норма повинна бути доповнена положеннями, які визначають особу, яка безпосередньо

реалізовуватиме ті заходи, які передбачені в ст.255 КПК. Якщо звернутися до відповідних положень Інструкції, то в першу чергу, не буде зайвим помітити, що поняття «під контролем прокурора», ототожнюються категорії «в присутності прокурора», що на нашу думку, є достатньо важливим процесуальним моментом. Крім цього, п.6.4 Інструкції передбачено, що рішення прокурора про знищення оформлюється у вигляді постанови, в якій вказуються такі дані як: відомості щодо кримінального провадження, його реєстраційний номер, короткий виклад обставин злочину, правова кваліфікація злочину, відомості про проведення негласної слідчої (розшукової) дії (щодо ухвали слідчого судді чи постанови слідчого, прокурора, одержані матеріали), які матеріали використано як докази, що підлягають знищенню, підстави, а також співробітник режимно-секретного органу, якому доручається знищення. Як бачимо, знову ж таки будь-які посилання на особу (крім співробітника режимно-секретного органу, який по ідеї повинен бути залучений лише в тому випадку, коли мова йде виключно про державну таємницю), яка безпосередньо здійснюватиме знищення відсутня.

І останнім, але не за значенням питанням, яке напрошується в результаті дослідження даної теми є порядок регулювання такого роду ситуації, коли при підготовці до проведення негласної слідчої дії (наприклад, під час встановлення спеціальних засобів стеження в квартирі підозрюваного за вбивство з декількома кваліфікуючими за ст.115 КК України обставинами), уповноваженим особою оперативного підрозділу було виявлено певні відомості, речі або документи (наприклад наркотичні засоби або підроблені документи), які свідчать про вчинення підозрюваним зовсім іншого злочину. Виникає питання, як в такій ситуації повинен діяти даний співробітник, чи має він право вилучати такі речі, адже вони не мають відношення до злочину, з метою отримання інформації про який проводиться відповідна негласна слідча (розшукова) дія. КПК, на жаль, ніяк не регулює такого роду ситуацію, що знову ж таки є певною проблемою. Виключно п. 4.3.1. Інструкції передбачає, що в такому випадку слідчим або уповноваженим оперативним підрозділом невідкладно складається протокол, що не пізніше 24 годин з моменту виявлення ознак зазначеного кримінального правопорушення надається прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва. Але подальшого ходу дій з боку прокурора не передбачено. На нашу думку, все таки така норма повинна бути передбачені не тільки на підзаконному рівні, але й в межах КПК, адже вона регулює порядок дій відповідних осіб в досить важливій, саме з практичної точки зору, ситуації.

Висновки. Отже, як бачимо, інститут проведення негласних слідчих (розшукових) дій має ряд певних законодавчих недоліків, які потребують подальшого врегулювання. Основними проблемними питаннями у процесі законодавчої регламентації негласних слідчих (розшукових) дій є : відсутність закріплення на рівні КПК ряду важливим процесуальних моментів їхнього проведення (особливості фіксації, суб'єктний склад та ін.), які не завжди достатньо точно розкриваються і в межах відповідного підзаконного нормативно-правового акту, Інструкції. Таким чином, можна дійсно казати про те, що цей новий інститут кримінального процесуального права підлягає уточненню з метою забезпечення його ефективного використання в конкретних кримінальних провадженнях.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Яновська Олександра Григорівна

Використанні джерела:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI//Відомості Верховної Ради України.— 2013 р.—№ 9-10.—с. 474;
2. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні :Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України , Служби безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України та Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 [Електронний ресурс]— Джерело посилання: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v011490012/page?text=%F0%E5%E6%E8%EC%ED>
3. Погорецький М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії : проблеми впровадження та використання результатів у доказуванні//Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ України.—2013.—№ 1.—С.270-276
4. Скулиш Є.Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінальним процесуальним законодавством України//Вісник Національної академії прокуратури України.—2012.—№ 2.—С.15-23